

Dr. sc. Nermin Tufekčić

PRIRODA STUDENTSKE PERCEPCIJE PORODIČNOG ISLAMSKOG ODGOJA

Sažetak

U radu se pošlo od postavke prema kojoj je porodični odgoj prvi i nezamjenjivi odgoj koji se pruža djetetu. Posebno je naglašena važnost porodičnog odgoja iz islamske perspektive. Cilj istraživanja bio je da se ustanovi priroda studentske percepcije porodičnog islamskog odgoja. Od istraživačkih metoda korištene su metoda teorijske analize i deskriptivno-analički servej metod, a kao instrument anketni upitnik konstruiran za potrebe ovog istraživanja. Uzorak je sačinjavalo 70 studenata na studijskom programu Pedagogije-psihologije sa Edukacijskog fakulteta iz Travnika. Rezultati istraživanja su pokazali da studenti svjedoče pozitivnu percepciju islamskog načina porodičnog odgajanja djece i mladih, te potvrđuju kako i ostale vjerske zajednice u našoj zemlji trebaju dati svoj doprinos reafirmaciji vjerskog odgoja kod nas s ciljem prevencije sve češćih i većih sociopatoloških pojava na koje nije imuno ni naše bosanskohercegovačko društvo.

Ključne riječi: porodični odgoj, religijski odgoj, islamska perspektiva, prevencija poremećaja

Uvod

Porodica kao odgajaničkov primarni socijalni kontekst i jedan od najznačajnijih odgojnih faktora ima svoje biološko i društveno utemeljenje. Porodični odnosi za dijete predstavljaju prve društvene odnose. U porodici dijete doživljava svoje prve socijalne kontakte, ostvaruje ljudske odnose, doživljava njihovu psihološku vrijednost, stiče predstave o svijetu i međuljudskim odnosima, stiče prva znanja, vještine i navike, razvija sposobnosti, bogati emocionalni život, ističe osnovu strukture ličnosti i pogleda na svijet, karakterna svojstva, osnove moralnog, estetskog, radnog i tjelesnog odgoja (Mandić, 1988).

Prema Dervišbegoviću (1997) porodica udara temelje cjelokupnoj ličnosti djeteta, od kojih škola i ostale društvene institucije polaze i na čemu grade odgojni utjecaj na djecu. Posebne mogućnosti za odgojno djelovanje pružaju „međusobna, krvnim srodstvom i zajedničkim životom ostvarena povezanost, osjećajna vezanost i bliskost, stvaraju posebne mogućnosti za odgojno djelovanje“ (Tomić, 2008, str. 7).

Da bi roditelji bili uspješni odgajatelji neophodno je podizati i razvijati svijest i odgovornost roditelja da djecu odgajaju pravilno i pozitivno se prema njima odnose. Tako od karaktera „obiteljskog odgoja i odgoja koji dijete stiče u obitelji ovisi kako će se ono razvijati kao buduća ličnost i nosilac društvenog razvoja zajednice. Snaga obiteljskog odgoja ispoljava se naročito u predškolskom periodu, kada je dijete najpristupačnije za primanje vanjskih uticaja i kada se nalazi samo u obiteljskoj sredini“ (Ibidem, 2008, str. 45).

U porodici se od predškolske dobi ostvaruje i religijski odgoj djeteta. Porodica od najranije dobi prenosi na dijete duh i postulate religije kojoj pripada i zahtijeva da se djeca ponašaju u duhu tih vjerskih pravila, odnosno uključuje djecu i mlade u vjersku praksu.

Religijski odgoj treba doprinijeti očovječenju čovjeka sa svim njegovim pozitivnim vrijednostima. Religijski odgoj će u porodici afirmirati „duhovne, kulturne, etičke vrijednosti i svakako dati nemjerljiv doprinos odgoju djeteta i zdravoj porodičnoj klimi“ (Ćatić, 2005, str. 218). Religijski odgoj u porodici doprinosi „usvajanju trajno vrijednih duhovnih, moralnih i humanih vrijednosti potomstva u kontekstu međureligijskog razumijevanja, tolerancije i saradnje, kao i za život u svijetu etničkih i kulturnih različitosti, multietničkog i interkulturalnog prožimanja i obogaćivanja“ (Ilić, 2010, str. 283).

Porodičnom odgoju veliki značaj pridaju sve religije svijeta, svaka iz svog ugla. Osnovna vjerska premisa a samim tim i moralno-odgojna, u islamu sadržana je u „Bismilli-U ime Allaha, Sveopćeg, Dobročinitelja, Milostivog, koja u svom kontekstu podrazumijeva da sve što se misli i čini, čini se u ime Allaha i mora biti u skladu sa vjerskim načelima, a samim time i moralnim načelima.

Jedan od brojnih odgojnih postulata gledano kroz prizmu porodičnog odgoja u islamu možemo prepoznati u govoru Muhammeda a.s. „Najbolje što čovjek može ostaviti iza sebe je dobro odgojeno dijete“. Prema islamskom učenju jedna od svrha braka je potomstvo. To razaznajemo kroz mnogobrojne hadise koji govore „sklapajte brakove i množite se, jer ću se ja ponositi brojnošću svoga ummeta, pa makar i mrtvorodenom djecom“. Pošto porodica ima važnu ulogu i u religioznom odgoju djece, jako je važno u porodici prakticirati vjeru. Veliki broj svjetskih religijskih zajednica poklanja veliku pažnju porodičnom odgoju.

Kriza u svijetu, sve češća digitalna komunikacija i opterećenosti čovjeka izazovima brzomijenjajućeg svijeta, ostavljaju tragove i na porodicu i na porodični odgoj djece. Koordiniranim djelovanjem svih agenasa socijalizacije možemo olakšati današnji odgoj djece i doprinijeti reafirmaciji i porodičnog i moralnog odgoja što će doprinijeti razvoju humanijeg i sretnijeg čovjeka.

Za odgoj djece u porodici jako su važni duhovni senzibilitet i razvijanje ljubavi, suosjećanja i dobrote roditelja koja im je darovana prema potomstvu. Porodični odgoj je vrlo bitan u islamu zbog niza vrlina koje se razvijaju kod odgajnika.

Metod

Predmet istraživanja je studentska percepcija porodičnog islamskog odgoja. Cilj istraživanja bio je da se ispita studentska percepcija porodičnog islamskog odgoja. Do istraživačkog cilja nastojalo se doći kroz sljedeće istraživačke korake:

1. ustanoviti stavove studenata o porodičnom odgoju u našem društvu,
2. ispitati mišljenje o osposobljenosti roditelja za odgoj djece,
3. ispitati da li oba roditelja učestvuju u odgoju djece,
4. ispitati značaj vjerskog odgoja u porodici,
5. ispitati uvažavaju li roditelji pravila porodičnog islamskog odgoja,
6. ustanoviti zadovoljstvo vlastitim porodičnim odgojem i da li će stil njihovog porodičnog odgoja uvažavati u odgoju vlastite djece,
7. ustanoviti prednosti i slabosti porodičnog islamskog odgoja.

U istraživanju smo pošli od pretpostavke da je u našoj porodici često zastupljen islamski stil porodičnog odgoja. Također, pošlo se i od pretpostavki:

1. da studenti smatraju da se u našem društvu ne pridaje dovoljna pažnja porodičnom odgoju,

2. da jedan broj roditelja nije adekvatno osposobljen za odgoj djece,
3. da veću pažnju u odgoju djece ima majka,
4. da je vjerski odgoj u bošnjačkoj porodici u prednosti nad tradicionalnim,
5. da se roditelji u bošnjačkoj porodici drže pravila porodičnog islamskog odgoja,
6. da je većina ispitanika zadovoljna vlastitim iskustvom porodičnog odgoja, te
7. da su prednosti islamskog odgoja velike, a slabosti minimalne.

Od istraživačkih metoda u radu je korištena metoda teorijske analize i deskriptivno-analitički servej metod, a od istraživačkih instrumenata korišten je anketni upitnik za ispitivanje stavova studenata, sastavljen iz 9 pitanja i konstruiran za potrebe ovog istraživanja.

Istraživački uzorak sačinjavalo je 70 studenata na studijskom programu Pedagogije-psihologije sa Edukacijskog fakulteta iz Travnika.

Rezultati istraživanja

Prvi zadatak istraživanja bio je da se ustanove stavovi studenata o pridavanju pažnje društva porodičnom odgoju općenito. Slijedi tabelarni prikaz njihovih stavova.

Tabela 1: Pridavanje pažnje porodičnom odgoju

	Nikako se ne slažem	Ne slažem se	Slažem se i ne slažem	Uglavnom se slažem	Uvijek se slažem	N	M	SD
U našem društvu ne pridaje se dovoljno pažnje porodičnom odgoju	37 52,85%	7 10%	10 14,28%	9 12,86%	7 10%	70 100%	2,17	4,85

Uvidom u rezultate predstavljene u tabeli 1 i njihovom analizom možemo uočiti da se oko 62,85% ne slaže sa tvrdnjom da se u našem društvu ne pridaje pažnja porodičnom odgoju, 14,28% ih se i slaže i ne slaže, neopredijeljeno je, dok se uglavnom slaže sa ponuđenom tvrdnjom 12,86% ispitanika i uvijek se slaže 10% ispitanika.

Srednja vrijednost (M) odgovora iznosi 2,17 % i pokazuje neslaganje ispitanika sa tvrdnjom da se u našem društvu ne pridaje pažnja porodičnom odgoju.

Standardna devijacija (σ) iznosi 4,85. Izračunati χ^2 iznosi 47,70. S obzirom da je dobiveni χ^2 znatno iznad očitanih vrijednosti χ^2 na 4. stepenu slobode i oba nivoa značajnosti, jer na 0,05 iznosi (9,488), a na nivou 0,01 iznosi (13,277) , to sa sigurnošću možemo zaključiti da su odgovori ispitanika statistički značajni, a ne slučajni. Ispitanici su stava da se u našem društvu ipak posvećuje dovoljna pažnja porodičnom odgoju.

Drugi zadatak odnosio se na ispitivanje mišljenja studenata o osposobljenosti roditelja za odgoj djece. Rezultati odgovora predstavljeni su u tabeli 2.

Tabela 2: Osposobljenost roditelja za odgoj djece

	Nikako se ne slažem	Ne slažem se	Slažem se i ne slažem	Uglavnom se slažem	Uvijek se slažem	N	M	SD
Roditelji su osposobljeni za odgoj djece	13 18,54%	18 25,71%	7 10%	11 15,71%	21 30%	70 100%	3,13	3,97

Mišljenja studenata su podijeljena po pitanju osposobljenosti roditelja za odgoj djece. Srednja vrijednost odgovora (aritmetička sredina) $M=3,13$ a standardna devijacija (σ) iznosi 3,97. Izračunati χ^2 iznosi 8,78. S obzirom da je dobiveni χ^2 znatno ispod očitanih vrijednosti χ^2 na 4. stepenu slobode i oba nivoa značajnosti možemo sa sigurnošću zaključiti da su odgovori ispitanika slučajni i da nisu statistički značajni. Ispitanici su stava da jedan broj roditelja nije osposobljen za odgoj djece.

Treći zadatak odnosi se na ispitivanje studenata da li u odgoju učestvuju oba roditelja. Odgovori su predstavljeni u tabeli 3.

Tabela 3: Učešće oba roditelja u odgoju djece

	Nikako se ne slažem	Ne slažem se	Slažem se i ne slažem	Uglavnom se slažem	Uvijek se slažem	N	M	SD
U odgoju djece učestvuju oba roditelja a glavnu ulogu ima majka	6 8,57%	8 11,43%	10 14,28%	31 44,28%	15 21,43%	70 100%	3,58	4,49

Uvidom u rezultate predstavljene u tabeli 3 možemo uočiti da se većina ispitanika složila s tvrdnjom da glavnu ulogu u odgoju djece ima majka. Tako se 44,28% uglavnom slaže sa ovom tvrdnjom, dok se 21,43% uvijek slaže.

Ne slaže se sa ovom tvrdnjom oko 20% ispitanika, dok ih je 14,28% neopredijeljeno.

Visoka aritmetička sredina ($M=3,58$) ukazuje na visok stepen slaganja sa ponuđenom tvrdnjom. Izračunati χ^2 iznosi 28,99. S obzirom da je dobiveni χ^2 znatno iznad vrijednosti χ^2 očitanih na 4. stepenu slobode i oba nivoa značajnosti, možemo zaključiti da su odgovori ispitanika statistički značajni, a ne slučajni. Glavnu ulogu u odgoju djece ima majka.

Četvrti se zadatak odnosio na ispitivanje pridaju li roditelji važnost islamskom odgoju u porodici. Odgovori su predstavljeni u tabeli 4.

Tabela 4: Bitnost porodičnog vjerskog odgoja

	Nikako se ne slažem	Ne slažem se	Slažem se i ne slažem	Uglavnom se slažem	Uvijek se slažem	N	M	SD
U porodičnom odgoju vjerski odgoj je veoma bitan	2 2,86%	3 4,28%	4 57,1%	11 15,71%	50 71,43%	70 100%	4,48	6,15

Uvidom u rezultate i njihovom analizom možemo uočiti da je vjerski odgoj u porodici vrlo bitan izjasnilo se 71,43% ispitanika da se uvijek slaže sa ponuđenom tvrdnjom, dok se 15,71% ispitanika izjasnilo da se uglavnom slaže.

Svega 7,10% ispitanika se uopće ili nikako ne slaže sa ponuđenom tvrdnjom a 57,1% ih je neopredijeljeno. Srednja vrijednost odgovora iznosi $M=4,48$ što ukazuje na visok nivo slaganja sa ponuđenom tvrdnjom. Izračunati χ^2 iznosi 119,27 i znatno je iznad očitanih graničnih vrijednosti na 4. stepenu slobode i oba nivoa značajnosti, te možemo zaključiti da su odgovori ispitanika statistički značajni, a ne slučajni. Dakle, istraživački rezultati potvrđuju da se u porodici pridaje veliki značaj vjerskom odgoju.

Peti zadatak se odnosio na ispitivanje stavova studenata o uvažavanju pravila islamskog načina porodičnog odgoja. Rezultati su predstavljeni u tabeli 5.

Tabela 5: Roditeljsko pridržavanje pravila porodičnog islamskog odgoja

Varijabla	Nikako se ne slažem	Ne slažem se	Slažem se i ne slažem	Uglavnom se slažem	Uvijek se slažem	N	M	SD
Vaši roditelji se drže pravila porodičnog islamskog odgoja	4 5,71%	5 7,14%	7 10%	21 30%	33 47,14%	70 100%	4,05	4,81

Uvidom u rezultate predstavljene u tabeli 5. i njihovom analizom možemo uočiti da se većina ispitanika izjasnila da se uvijek slaže sa ponuđenom tvrdnjom 47,14% , dok se 30% ispitanika izjasnilo da se uglavnom slaže sa ovom tvrdnjom. Visoka srednja vrijednost odgovora ($M=4,05$) ukazuje na visok nivo slaganja ispitanika sa ponuđenom tvrdnjom.

Dobiveni χ^2 iznosi 45,70 i daleko je iznad očitanih vrijednosti χ^2 na 4. stepenu slobode i nivou značajnosti 0,01 (9,49) i 0,05 (13,277) pa možemo zaključiti da su odgovori ispitanika statistički značajni.

Šesti zadatak odnosio se na ispitivanje koliko su ispitanici zadovoljni vlastitim porodičnim odgojem i da li će u odgoju vlastite djece uvažavati principe islamskog načina porodičnog odgoja. Odgovori ispitanika su predstavljeni u tabeli 6.

Tabela 6: Zadovoljstvo porodičnim odgojem i uvažavanje principa porodičnog islamskog odgoja

Varijabla	Nikako se ne slažem	Ne slažem se	Slažem se i ne slažem	Uglavnom se slažem	Uvijek se slažem	N	M	SD
Zadovoljni ste vašim porodičnim odgojem	1 1,43%	2 2,86%	7 10%	21 30%	39 55,71%	70 100%	4,35	5,36
U odgoju vlastite djece uvažavate li principe porodičnog islamskog odgoja	3 4,28%	2 2,86%	7 10%	21 30%	37 52,86%	70 100%	4,24	5,17

Uvidom u rezultate predstavljene u tabeli 6. i njihovom analizom možemo zapaziti da je 85,71% ispitanika zadovoljno vlastitim porodičnim odgojem, dok je svega oko 4,30%

ispitanika nezadovoljno, a 10% nije se izjasnilo o ovom pitanju. Većina ispitanika će u odgoju vlastite djece uvažavati principe islamskog načina porodičnog odgoja. Tako se 82,86% ispitanika izjasnilo da se slaže sa ponuđenom tvrdnjom, dok se svega 7,14% ispitanika ne slaže, a 10% je neutralno, odnosno i slaže se i ne slaže sa pomenutom tvrdnjom.

Srednje vrijednosti odgovora su za varijablu zadovoljstvo porodičnim odgojem ($M=4,35$), dok je za varijablu uvažavanje principa porodičnog islamskog odgoja ($M=4,24$). Izračunati χ^2 za varijablu zadovoljstvo porodičnim odgojem iznosi 51,07 i statistički je značajan, a za varijablu uvažavanje principa porodičnog islamskog odgoja $\chi^2=63,70$, što ukazuje da je statistički značajan.

Naš posljednji zadatak bio je ustanoviti stavove studenata o prednosti porodičnog islamskog odgoja, kao i njegovim slabostima. Odgovori su predstavljeni u tabeli 7.

Tabela 7: Prednosti i slabosti porodičnog islamskog odgoja

Varijabla	Nikako se ne slažem	Ne slažem se	Slažem se i ne slažem	Uglavnom se slažem	Uvijek se slažem	N	M	SD
Prednosti porodičnog islamskog odgoja su ogromne	2 2,86%	3 4,28%	8 11,43%	11 15,71%	46 65,71%	70 100%	4,37	5,75
Slabosti porodičnog islamskog odgoja su zanemarive	2 2,86%	3 4,28%	7 10%	17 24,28%	41 58,57%	70 100%	4,34	5,38

Uvidom u rezultate možemo uočiti da većina ispitanika, 80,15% uviđa prednosti islamskog načina porodičnog odgoja, dok blizu 84% ispitanika se slaže sa tvrdnjom da su slabosti islamskog načina porodičnog odgoja zanemarujuće.

Visoke srednje vrijednosti odgovora $M=4,37$ za varijablu prednosti porodičnog islamskog odgoja i $M=4,34$ za varijablu slabosti porodičnog islamskog odgoja ukazuju na visok stepen slaganja ispitanika sa ponuđenim tvrdnjama.

Zaključak

Nedvosmisleno se može zaključiti kako je porodični odgoj prvi i nezamjenjivi odgoj koji se pruža djetetu. Ukoliko se posmatra iz islamske perspektive porodični odgoj dobiva dodatni značaj i važnost.

Na osnovu predstavljenih istraživačkih rezultata izdvajaju se sljedeći zaključci:

1. u našim porodicama često se ne pridaje dovoljna pažnja porodičnom odgoju djece i mladih,
2. mišljenja studenata su podijeljena u stavovima o osposobljenosti roditelja za odgoj djece,
3. u odgoju djece najčešće glavnu ulogu ima majka,
4. u porodičnom odgoju zastupljen je i vjerski odgoj,
5. većina roditelja uvažava principe porodičnog islamskog odgoja,
6. većina ispitanika zadovoljna je vlastitim porodičnim odgojem i u odgoju vlastite djece implementirat će porodični islamski odgoj,

7. prednosti porodičnog islamskog odgoja su velike, dok su slabosti minimalne.

Rezultati istraživanja su nedvosmisleno jasno pokazali da studenati svjedoče pozitivnu percepciju islamskog načina porodičnog odgajanja djece i mladih.

Imajući u vidu religijsku pluralnost bosanskohercegovačkog društva, može se potvrditi kako u tom smislu baštinitimo izuzetan socijalni potencijal i pretpostavku da sve vjerske zajednice u našoj zemlji daju svoj doprinos reafirmaciji vjerskog odgoja s ciljem prevencije sve češćih i sve većih savremenih sociopatoloških pojava na koje nije imuno ni naše bosanskohercegovačko društvo.

Literatura

1. Ćatić, R. (2005). *Porodična pedagogija*. Tuzla: Offset.
2. Dervišbegović, M. (1997). *Socijalna pedagogija sa androgogijom*. Sarajevo:
3. Ilić, M. (2010). *Porodična pedagogija*. Mostar: Nastavnički fakultet.
4. Mandić, P. (1988). *Izabrana djela*.
5. Tomić, R. (2008). *Obiteljski odgoj*. Tuzla: Offset.

THE NATURE OF THE STUDENTS' PERCEPTION OF ISLAMIC FAMILY UPBRINGING

Abstract

The work starts from the assumption that family upbringing is the first and irreplaceable upbringing which is given to the child. The importance of family upbringing from the Islamic perspective is specially emphasized. The aim of the research was to determine the nature of the students' perception of the Islamic family upbringing. Research methods included the method of theoretic analysis and the descriptive and analytical survey method. Instruments included a survey questionnaire which was designed for the needs of this research. The sample comprised 70 students in the study program Pedagogy-Psychology at the Faculty of Education from Travnik. The research results showed that students bear witness to a positive perception of the Islamic way to raise children and youth. It also confirmed that other religious communities in our country shall give their contribution to the reaffirmation of the religious upbringing in our county in order to prevent the common and increasing socio-pathological occurrences to which our *Bosnian-Herzegovinian* society is not resistant.

Key words: family upbringing, religious education, Islamic perspective, prevention of disorders